

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2023-yil 4-son

VOLUME 3 / ISSUE 4 / 2023

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.3.4.

Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ
NAZARIYASI VA TARIXI.
HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

- 6 SODIKOV AKMAL SHAVKAT O'G'LI**
O'zbekistonda norma ijodkorligi rivojining
zamonaviy tendensiyalari

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY
HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ.
MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 17 JURAYEV SHERZOD YULDASHEVICH**
Ma'muriy sud ishi yurituvida kelishuv bitimi
institutini takomillashtirishning ayrim nazariy va
amaliy masalalari
- 24 G'OZIYEV KOZIMBEK JAVLONBEKOVICH**
Oliy ta'limni moliyalashtirish: qiyosiy tahlil
- 34 MADIYEV FAXRIDDIN XOSHM O'G'LI**
Shaxsiy hayot daxlsizligi huquqini ta'minlashda
zamonaviy yondashuvlar tahlili

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI.
TADBIRKORLIK HUQUQI.
OILA HUQUQI.
XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 44 MEHMONOV QAMBARIDDIN
MIRADHAMOVICH**
Sanoat mulki obyektlari mualliflarini
rag'batlantirish masalalari
- 55 ASLONOV NAVRO'ZBEK RUSTAMOVICH**
Inson huquq va erkinliklari tizimida axborot
olish huquqi

12.00.04 – FUQAROLIK
PROTSESSUAL HUQUQI.
XO‘JALIK PROTSESSUAL
HUQUQI.
HAKAMLIK JARAYONI VA
MEDIATSIYA

- 63 ESANOVA ZAMIRA NORMUROTOVNA**
Fuqarolik ishlarining taalluqliligi: nazariy
qoidalar va amaliy muammolar
- 72 XABIBULLAYEV DAVLATJON
YULCHIBOYEVICH**
Fuqarolik protsessida odil sudlovni amalga
oshirishga ko‘maklashuvchi shaxs sifatida
guvohning ishtiroki bilan bog‘liq ayrim masalalar
- 84 ХАЙРУЛИНА АСАЛЬ БАХОДИРОВНА**
Сравнительный анализ медиации
в некоторых зарубежных странах и
Узбекистане: возможные вопросы и
предложения

12.00.05 – MEHNAT HUQUQI.
IJTIMOIY TA’MINOT HUQUQI

- 93 ХОЖАБЕКОВ МУФТУЛЛА
ЖОЛМУРЗА УЛЫ**
Законодательные основы выплат,
причитающихся совместителям
- 102 JAVLIYEVA GULLOLA ABDURAHIM QIZI**
Notipik mehnat shakllaridan foydalanishni
tartibga solishda MDH davlatlari tajribasi

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI.
HUQUQBUZARLIKLARNING
OLDINI OLISH.
KRIMINOLOGIYA.
JINOYAT-IJROIYA HUQUQI.

- 112 HAKIMOV KOMIL BAXTIYOROVICH**
Zaruriy mudofaa chegarasidan chetga chiqib
va kuchli ruhiy hayajonlanish holatida qasddan
odam o‘ldirishning farqli jihatlari
- 122 KAMALOVA DILDORA GAYRATOVNA**
Qilmishni jinoyatga suiqasd sifatida
kvalifikatsiya qilish va o‘xshash tarkibli
jinoyatlardan farqlash masalalari

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI.
KRIMINALISTIKA,
TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA
SUD EKSPERTIZASI

133 TULAGANOVA GULCHEHRA ZAXITOVNA
O'zbekiston Respublikasining
jinoyat-protsessual qonunchiligi tarixi

13.00.02 – TA'LIM VA TARBIYA
NAZARIYASI VA METODIKASI
(SOHALAR BO'YICHA)

145 BOZOROVA NASIBA PO'LOTJONOVNA
Gyotening huquqiy qarashlari

151 AZIMOVA DILAFRUZ MIRZATULLAYEVNA
Korxonalarni investitsion rivojlantirishda
korporativ boshqaruvning roli: Shvetsiya
misolida

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.3.4./EFZU8948>
UDC: 346.2+338.242.46(045)(575.1)

KORXONALARNI INVESTITSION RIVOJLANTIRISHDA KORPORATIV BOSHQARUVNING ROLI: SHVETSIYA MISOLIDA

Azimova Dilafruz Mirzatullayevna,

Toshkent davlat yuridik universiteti

Davlat boshqaruvi kafedrası dotsenti v. b.,

iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

ORCID: 0009-0009-4627-1491

e-mail: dilafruz.azimova2020@gmail.com

Annotatsiya. Samarali korporativ boshqaruv korxonaning muvaffaqiyatli faoliyatining muhim sharti hisoblanadi. Shuningdek, barqaror rivojlanishni aniqlovchi, aksiyadorlar, mijozlar va boshqa aloqador shaxslarning huquq va manfaatlarini himoya qiluvchi, korxonaning moliyaviy faoliyati samaradorligini oshirish sohasidagi eng muhim yo'nalishdir. Korporativ boshqaruvning oilaviy modeli yoki oilaviy kapitalizm hamda oilaviy biznes guruhlarini dunyoning deyarli barcha mamlakatlarida keng tarqalgan. Jumladan, Osiyo va Lotin Amerikasi davlatlari, Kanada, shuningdek, Yevropa mamlakatlarida (Shvetsiya, Italiya va Fransiya) amal qiladi. Bunda yirik korporatsiyalar bir oila a'zolari tomonidan boshqarib boriladi. Mazkur maqolada xorij amaliyotida, xususan, Shvetsiyada korporativ boshqaruv tizimining o'ziga xos xususiyatlari o'rganilgan bo'lib, unda korporativ boshqaruv nazariyalari va asosiy tamoyillari evolyutsiyasi, korporativ boshqaruvning korxonalarni investitsion ta'minlashdagi o'rni, uning zamonaviy uslublari va modellari, institutsional asoslari kabi masalalar nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Shu bilan birga, Shvetsiyada korporativ boshqaruv organlari va ularning ijro etuvchi organ bilan o'zaro ta'siri, nazorat organlarining vazifalari va funksiyalari, korporativ madaniyat, korxonalarga jalb qilingan investitsiyalarning shaffofligi va korporativ boshqaruv samaradorligini baholash, korporativ firibgarlik riskining oldini olish hamda unga qarshi kurashish jarayonining asosiy bosqichlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: korporativ boshqaruv, korporativ boshqaruv organlari, korporativ madaniyat, samaradorlikni baholash, investitsion loyihalar, korporativ firibgarlik riski.

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ В ИНВЕСТИЦИОННОМ РАЗВИТИИ ПРЕДПРИЯТИЙ: НА ПРИМЕРЕ ШВЕЦИИ

Азимова Дилафруз Мирзатуллаевна,

доктор философии по экономическим наукам (PhD),

и. о. доцента кафедры «Государственное управление»

Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. Эффективное корпоративное управление является важным условием успешной деятельности предприятия. Определяющее устойчивое развитие, защищающее права акционеров, клиентов и других заинтересованных лиц, служит важнейшим направлением деятельности предприятия в области повышения его финансовой эффективности. Семейная модель корпоративного управления, или семейный капитализм, или семейные бизнес-группы, получила распространение практически во всех странах мира. Такая система корпоративного

управления часто встречается в странах Азии и Латинской Америки, в Канаде, а также в европейских странах (Швеция, Италия и Франция). Управление крупнейшими корпорациями осуществляется членами одной семьи. В данной статье рассмотрены особенности системы корпоративного управления в зарубежной практике, в частности, в Швеции, где теоретически и практически проанализированы такие вопросы, как эволюция теорий и основных принципов корпоративного управления, роль корпоративного управления в инвестиционном обеспечении предприятий, его современные методы и модели, институционные вопросы. Кроме того, проанализированы органы корпоративного управления в Швеции и их взаимодействие с исполнительным органом, задачи и функции контролирующих органов, корпоративная культура, оценка прозрачности инвестиций в предприятия и эффективности корпоративного управления, а также основные этапы процесса предупреждения и борьбы с риском корпоративного мошенничества.

Ключевые слова: корпоративное управление, органы корпоративного управления, корпоративная культура, оценка эффективности, инвестиционные проекты, риск корпоративного мошенничества.

THE ROLE OF CORPORATE GOVERNANCE IN THE INVESTMENT DEVELOPMENT OF ENTERPRISES: IN THE EXAMPLE OF SWEDEN

Azimova Dilafruz Mirzatullayevna,

Tashkent State University of Law,
Associate Professor of the Department
of Public Administration, PhD in Economics

Abstract. *Effective corporate governance is an important condition for the successful operation of an enterprise. Defining sustainable development and protecting the rights of shareholders, customers, and other stakeholders serves as the most important direction of the enterprise's activities in the field of improving its financial efficiency. The family model of corporate governance, or family capitalism and family business groups, has become widespread in almost all countries of the world. Such a corporate governance system is often found in Asian and Latin American countries, in Canada, and in European countries (Sweden, Italy, and France). The management of the largest corporations is carried out by members of the same family. This article examines the features of the corporate governance system in foreign practice, in particular in Sweden, where theoretically and practically analyzed such issues as the evolution of theories and basic principles of corporate governance, the role of corporate governance in the investment support of enterprises, its modern methods and models, and institutional issues. In addition, corporate governance bodies in Sweden and their interaction with the executive body, the tasks and functions of regulatory bodies, corporate culture, assessment of the transparency of investments in enterprises, and the effectiveness of corporate governance, as well as the main stages of the process of preventing and combating the risk of corporate fraud, are analyzed.*

Keywords: *corporate governance, corporate governance bodies, domestic model, corporate culture, efficiency assessment, investment projects, corporate fraud risk.*

Kirish

Jahon iqtisodiyotining globallashuvi sharoitida mamlakatimizda milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini ta'minlash, xoldinglar, kompaniyalar, korxonalar, tijorat banklari, aksiyadorlik jamiyatlari-da korporativ boshqaruv samaradorligi-

ni oshirish, aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish, korporativ boshqaruvni zamonaviy rivojlantirish, korxonalar amaliyotida korporativ boshqaruv standartlari va kodekslarini ishlab chiqish, korporativ boshqaruv amaliyotida samarali faoliyat olib borishda ilg'or xorijiy tajribalarni

qo'llash kabi masalalarga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Xorijiy davlatlarning korporativ boshqaruvga oid tajribasini O'zbekiston sharoitiga moslashtirish va undan samarali foydalanish davr taqozosidir. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 24-apreldagi "Aksiyadorlik jamiyatlarida zamonaviy korporativ boshqaruv uslublarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-4720-sonli Farmoni ushbu sohani jadal rivojlantirishning huquqiy asosini tashkil etib, unda korporativ boshqaruvning zamonaviy usullarini joriy etish, korporativ boshqaruv va menejment sohasida mutaxassislar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish, ularning professional saviyasini oshirish kabi vazifalar ham belgilab berilgan.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida samarali faoliyat yuritadigan korxonalarni shakllantirish, kapitalni oqilona taqsimlash, xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda talab darajasida yo'lga qo'yilgan korporativ boshqaruv tizimi muhim rol o'ynaydi. Shu bois dunyo miqyosida korporativ boshqaruv tamoyillarini joriy etish dolzarb masalalardan biri bo'lmoqda.

O'zbekiston Respublikasida korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish iqtisodning barcha sohalariga ichki investitsiyalarni jalb etishning muhim omili hisoblanadi. Chunki milliy iqtisodiyotda korporativ sektorni muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun samarali boshqaruvning zamonaviy mexanizmlarini tezkor joriy etish davr talabidir. Korporativ boshqaruvning past darajasi aksiyadorlik jamiyatlariga investitsiya resurslarini jalb qilish va biznesni rivojlantirishning strategik vazifalaridan biri sanaladi. Aynan shuning uchun so'nggi yillarda korporativ boshqaruvni takomillashtirish masalasi ham davlat, ham bozor ishtirokchilarining e'tiborini tortmoqda. Shu bois biz chet elda davlat mulki va xususiy mulkni boshqarish bo'yicha korporativ tajribani ko'rib chiqamiz.

Korporativ boshqaruv shunday tushunchaki, u o'zida menejerlar, direktorlar kengashi, aksiyadorlar va kompaniyani boshqarish bo'yicha manfaatdor bo'lgan shaxslar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar tizimini ifoda etadi. Bunday tizim nafaqat ta'sischi daromadlari, balki kompaniyaning kelgusi investitsiyalariga ham ta'sir ko'rsatadi [1].

Bugungi kunda dunyo mamlakatlarida korporativ boshqaruvning yagona ta'rifi mavjud emas. Korporativ boshqaruvga oid turli ilmiy tadqiqotlar va izlanishlar olib borilgan hamda ular natijasida korporativ boshqaruv to'g'risida turli ta'riflar shakllangan. Ushbu ta'riflar asosan mamlakat huquqiy vaziyati yoki muallifning qarashlariga bog'liq ekanligini ko'rish mumkin [2].

Xorijiy mualliflardan Ser Adrian Kedberi birinchi bo'lib 1992-yilda korporativ boshqaruvning moliyaviy jihatlari bo'yicha qo'mitaning hisobotida korporativ boshqaruvga quyidagicha ta'rif bergan: "Korporativ boshqaruv (ingl. Corporate Governance) – kompaniyalarni boshqarish va ular faoliyatini nazorat qilish tizimidir" [3].

Mamlakatimiz iqtisodchi olimi D. Suyunov ham korporativ boshqaruvga o'z ta'rifini ishlab chiqqan: "Korporativ boshqaruv mulk shaklidan qat'i nazar, amaldagi huquqiy me'yorlarga asoslanib, boshqaruvning ma'lum bir tamoyillari asosida korxona maqsadiga erishish uchun amalga oshiriluvchi faoliyat majmuidir" [4].

Mamlakatimizda korporativ tuzilmalarda korporativ boshqaruvning joriy etilishi va samaradorligini oshirish, personalni boshqarish masalalari B. Xodiyev, S. G'ulomov, Q. Abdurahmonov, B. Berkinov, N. Yo'ldoshev, D. Rahimova, M. Tursunxo'jayev, Sh. Zaynutdinov, J. Fattaxova, A. Hoshimov, R. Nurimbetov, M. Xamidulin, D. Suyunov, Sh. Yuldashev, D. Begmatova, M. Ziyayeva va boshqa iqtisodchi olimlar [5] tomonidan tadqiq etilgan.

Material va metodlar

Tadqiqot metodologiyasining asosini korporativ boshqaruvning amaliyoti va model-

lari bo'yicha tizimli tahlil, tanlama adabiyotlar tahlili bo'yicha materiallar tashkil qiladi. Shuningdek, tadqiqot jarayonida umumlash-tirish, taqqoslash, analiz va sintez kabi ilmiy tadqiqot usullaridan keng foydalanilgan.

Tadqiqot natijalari

Zamonaviy sharoitda raqobatning kucha-yishi kuzatilmoqda. Natijada korxonalar rahbariyati doimiy ravishda raqobat sha-roitlariga mos keladigan yangi tarmoq va korxonalarni boshqarish vositalari ham-da raqobatbardoshlikni oshirish yo'llarini qidirmoqda. Bunday vositalar orasida kor-porativ boshqaruv alohida o'rin tutadi [6]. Jahon amaliyotida korporativ boshqaruvning turli xil modellari mavjud [7]. Har bir davlat o'ziga xos xususiyatlardan kelib chiqib, kor-porativ boshqaruv modelini shakllantiradi [8]. Jahondagi mavjud korporativ boshqaruv modellari to'rt xil modelga asoslanib, ular amaliyotda qo'llashdagi o'ziga xos xususiyat-lari va amal qilish mexanizmi bilan bir-biri-dan farqlanadi [8]. Olib borilgan tadqiqotlar asosida ushbu to'rt modeldan korporativ boshqaruvning oilaviy modeli Shvetsiya mi-solida o'rganildi.

Shvetsiyada korporativ boshqaruv nazari-yalari va asosiy tamoyillari evolyutsiyasi. Shvetsiyada korporativ boshqaruv tarixi mamlakatning birinchi korporatsiyalari tash-kil topgan XX asr boshlariga to'g'ri keladi. O'sha paytda korporativ boshqaruv, birinchi navbatda, aksiyadorlar manfaatlarini himoya qilish va direktorlar kengashining ular ol-didagi hisobdorligini ta'minlashga qaratilgan edi. Biroq 1960–1970-yillarga kelib, korpo-rativ boshqaruv korporativ mas'uliyatning muhim qismi sifatida ko'rila boshladi.

1980-yillarda Shvetsiya moliyaviy in-qirozni boshdan kechirdi. Bu esa korporativ boshqaruv amaliyotlarini yaxshilash zarurli-gini ko'rsatdi. Inqirozga korporativ boshqa-ruvning zaif amaliyotlari, haddan tashqari ta-vakkalchilik va tartibga soluvchi nazoratning sustligi kabi omillar kombinatsiyasi sabab bo'ldi. Natijada Shvetsiya hukumati korpo-

rativ boshqaruvni takomillashtirish va kela-jakdagi inqirozlarning oldini olishga qaratil-gan qator islohotlarni amalga oshirdi. Eng muhim islohotlardan biri 2005-yilda Shvet-siyaning Korporativ boshqaruv kodeksining qabul qilinishi bo'ldi. Kodeks Shvetsiya kom-paniyalari uchun korporativ tamoyillar va yo'riqnomalar to'plami bo'lib, u direktorlar kengashi tarkibi, boshqaruv organlari: bosh direktor va boshqa rahbarlarning roli ham-da moliyaviy hisobotlarni tayyorlash tarti-bini o'z ichiga qamrab oladi. Kodeks ixtiyoriy bo'lishiga qaramasdan, kompaniyalar ushbu kodeksga qanday rioya qilinishini tushuntiri-shi yoki undagi ba'zi qismlar bajarilmasa, tu-shuntirish berishi kerak [9].

So'nggi yillarda Shvetsiyada barqarorlik va korporativ ijtimoiy mas'uliyatga e'tibor kuchaymoqda. Ko'pgina kompaniyalar o'zla-rining korporativ boshqaruv amaliyotlarida ekologik, ijtimoiy va boshqaruv (ESG) ta-moyillarini qabul qila boshladilar. Bu ular faoliyatining atrof-muhit, xodimlari va ular faoliyat yuritayotgan jamoalarga ta'sirini hi-sobga olishni o'z ichiga oladi.

Shuningdek, Shvetsiyada korporativ bosh-qaruv nazariyalari va tamoyillari evolyutsi-yasi turli omillar, jumladan, moliyaviy inqiro-zlar hamda barqarorlik va korporativ ijtimoiy mas'uliyatga e'tiborning ortib borishi bilan shakllangan. 2005-yilda Shvetsiya Korpo-rativ boshqaruv kodeksining qabul qilinishi Shvetsiyada korporativ boshqaruv amaliyoti-ni shakllantirishda muhim rol o'ynadi va ESG (ekologik, ijtimoiy va boshqaruv) tamoyilla-rining tobora ko'proq qabul qilinishi mam-lakatda korporativ boshqaruvning kelajagini sezilarli darajada ijobiy shakllantirishi mum-kin.

Shvetsiyada korporativ boshqaruvning asosiy modellari. Shvetsiya korporativ ijt-i-moiy mas'uliyat va manfaatdor tomonlarni jalb qilishga katta e'tibor qaratadigan dav-latdir. Mamlakatning korporativ boshqaruv tizimi shaffoflik, hisobdorlik va aksiyador-lar huquqlariga e'tibor qaratish orqali ushbu

qadriyatlarini aks ettiradi. Shvetsiyada korporativ boshqaruvning uchta asosiy modeli mavjud:

1. *Kengashga asoslangan model.* Bu modelda direktorlar kengashi korporativ boshqaruvda asosiy rol o'ynaydi. Mazkur kengash kompaniya faoliyatini nazorat qilish, uning strategik yo'nalishini belgilash, ijroiya boshqaruv guruhini tayinlash va uning faoliyatini nazorat qilish uchun javobgardir. Shvetsiya kompaniyalari to'g'risidagi qonun kompaniyalardan kompaniyaning umumiy boshqaruvi va strategik yo'nalishi uchun mas'ul bo'lgan direktorlar kengashiga ega bo'lishni talab qiladi. Direktorlar kengashi, shuningdek, kompaniya moliyaviy hisobotlarining to'g'riligi va buxgalteriya hisobi tamoyillari hamda tegishli qonun-qoidalarga muvofiqligini ta'minlash uchun javobgardir. Shvetsiya korporativ boshqaruv kengashi hisobotiga ko'ra, boshqaruvga yo'naltirilgan model Shvetsiyada korporativ boshqaruvning eng keng tarqalgan modeli bo'lib, u shaffoflik, hisobdorlik va mustaqillik tamoyillariga asoslanadi.

2. *Aksiyadorlarga yo'naltirilgan model.* Bu modelda asosiy e'tibor aksiyadorlar huquqlarini himoya qilish va kompaniya qarorlarini qabul qilish jarayonlarida ularning manfaatlarini ifodalashni ta'minlashga qaratilgan. Aksiyadorlar direktorlar kengashini saylash, qo'shilish va qo'shib olish kabi yirik korporativ qarorlarni qabul qilish huquqiga ega. Shvetsiyada bu model kengashga asoslangan modelga qaraganda kamroq tarqalgan, ammo u hali ham korporativ boshqaruvda muhim rol o'ynaydi.

Shvetsiyada aksiyadorlar bir qator huquqlarga ega, jumladan, umumiy yig'ilishlarda qatnashish, direktorlar kengashini tayinlash va yirik bitimlarni tasdiqlash kabi asosiy masalalar bo'yicha ovoz berish huquqiga ega. Shvetsiyaning korporativ boshqaruv kodeksi kompaniyalarga aksiyadorlar oldida shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlash uchun umumiy yig'ilishlarning ovoz berish natijalari to'g'risida ma'lumot berishni tavsiya qila-

di. Yevropa korporativ boshqaruv instituti tomonidan o'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, Shvetsiya aksiyadorlarning ovoz berish huquqi, kompaniya ma'lumotlari oshkoraligi va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish bo'yicha Yevropada ikkinchi o'rinni egallaydi.

3. *Manfaatdor tomonlarga yo'naltirilgan model.* Ushbu modelda asosiy e'tibor barcha manfaatdor tomonlar, shu jumladan, xodimlar, mijozlar, mol yetkazib beruvchilarning manfaatlarini hisobga olishga qaratilgan. Maqsad faqat aksiyadorlar uchun qisqa muddatli foydaga e'tibor qaratish emas, balki barcha manfaatdor tomonlarga uzoq muddatli qiymat yaratishdir. Mazkur model Shvetsiyada tobora ommalashib bormoqda, chunki kompaniyalar barqarorlik va ijtimoiy mas'uliyat muhimligini keng miqyosda tan oladilar.

Shvetsiyaning korporativ boshqaruv tizimi manfaatdor tomonlarni jalb qilish muhimligini ta'kidlaydi va kompaniyalarni barcha manfaatdor tomonlarning manfaatlarini hisobga olishga undaydi. Shvetsiyaning korporativ boshqaruv kodeksi kompaniyalarga qarorlar qabul qilish jarayonida manfaatdor tomonlar manfaatlarini qanday hisobga olishlari haqida hisobot berishni tavsiya qiladi. "Harvard Business Review" tomonidan o'tkazilgan tadqiqotga ko'ra, Shvetsiya ekologik va ijtimoiy siyosati korporativ boshqaruv amaliyoti kabi omillarga asoslanib, barqarorlik ko'rsatkichlari bo'yicha Yevropa davlatlari orasida birinchi o'rinni egallagan. Umuman olganda, Shvetsiyaning korporativ boshqaruv tizimi shaffoflik, javobgarlik va manfaatdor tomonlar ishtirokini ta'minlaydi. Kompaniyalar axloqiy va ijtimoiy standartlar, shuningdek, qonuniy va tartibga soluvchi talablarga rioya qilishlari hamda barcha manfaatdor tomonlarning uzoq muddatli manfaatlarini hisobga olgan holda faoliyat yuritishlari talab etiladi [10].

Shvetsiyada korporativ boshqaruvning institutsional asoslari. Shvetsiyada korporativ boshqaruv bo'yicha yaxshi rivojlangan

institutsional asos mavjud bo'lib, u shaffoflik, hisobdorlik va aksiyadorlar himoyasini ta'minlashga qaratilgan turli me'yoriy hujjatlar, qonunlar va amaliyotlarni o'z ichiga oladi. Mamlakatda korporativ boshqaruvning ba'zi muhim institutsional asoslari quyidagilar hisoblanadi:

1. *Kompaniyalar to'g'risidagi qonun.* Shvetsiya kompaniyalari to'g'risidagi qonun Shvetsiyada korporativ boshqaruvning huquqiy asoslarini belgilaydi. U korporativ boshqaruvning turli jihatlarini, masalan, direktorlar kengashining mas'uliyati, aksiyadorlarning huquqlari, axborotni oshkor qilish talablari va moliyaviy hisobotlarni o'z ichiga oladi.

2. *Shvetsiyaning korporativ boshqaruv kodeksi.* Shvetsiyaning korporativ boshqaruv kodeksi korporativ boshqaruvning eng yaxshi amaliyotlari bo'yicha tavsiyalar beruvchi ixtiyoriy ko'rsatmalar to'plamidir. Kodeks turli sohalar, jumladan, direktorlar kengashining tarkibi va mustaqilligi, aksiyadorlarning huquqlari va ish haqini qamrab oladi.

3. *Shvetsiya qimmatli qog'ozlar kengashi.* Shvetsiya qimmatli qog'ozlar kengashi mustaqil organ bo'lib, u qimmatli qog'ozlar bozorini tartibga solish bo'yicha ko'rsatmalar beradi va korporativ boshqaruvning eng yaxshi amaliyotlarini targ'ib qiladi. Shuningdek, u qimmatli qog'ozlar bozori amaliyoti va qoidalarini bilan bog'liq shikoyatlarni ko'rib chiqadi.

4. *Shvetsiya moliyaviy nazorat organi.* Shvetsiya moliyaviy nazorat organi moliya institutlari, shu jumladan, banklar, sug'urta kompaniyalari va qimmatli qog'ozlar firmalarini nazorat qilish, tartibga solish uchun javobgardir, shuningdek, qimmatli qog'ozlar bozori qoidalarini va korporativ boshqaruv standartlariga rioya etilishini nazorat qiladi.

5. *Aksiyadorlar assotsiatsiyasi.* Aksiyadorlar uyushmalari – bu ochiq savdoga qo'yilgan kompaniyalarda aksiyadorlarning manfaatlarini ifodalovchi tashkilotlardir. Shvetsiyada yaxshi korporativ boshqaruv amaliyotini targ'ib qiluvchi, aksiyadorlar huquqlarini hi-

moya qiluvchi Shvetsiya aksiyadorlar assotsiatsiyasi va Shvetsiya investorlari assotsiatsiyasi kabi bir qancha aksiyadorlik uyushmalari mavjud. Umuman olganda, Shvetsiyadagi korporativ boshqaruvning ushbu institutsional asoslari shved korporatsiyalarida shaffoflik, hisobdorlik va aksiyadorlarni himoya qilishga yordam beradi. Ular yaxshi korporativ boshqaruv amaliyotlari uchun asos yaratadi hamda kompaniyalarning o'z aksiyadorlari manfaatlarini ko'zlab ishlashini ta'minlaydi.

Shvetsiyada korporativ boshqaruv organlari va ularning ijro etuvchi organ bilan o'zaro ta'siri. Shvetsiyada korporativ boshqaruv organlari odatda direktorlar kengashi, bosh direktor va boshqa yuqori lavozimli rahbarlardan iborat. Bu organlar va ularning o'zaro ta'sirini batafsil ko'rib chiqamiz.

Direktorlar kengashi. Direktorlar kengashi kompaniya boshqaruvini nazorat qilish va strategik qarorlar qabul qilish uchun javobgardir. Shvetsiyada direktorlar kengashi aksiyadorlar tomonidan yillik umumiy yig'ilishda saylanadi. Kengashda odatda kompaniya rahbariyatidan mustaqil bo'lgan rais va bir nechta ijrochi bo'lmagan direktorlar mavjud. Kengashning asosiy vazifalariga kompaniya strategiyasini belgilash, risklarni boshqarishni nazorat qilish, bosh direktor va boshqa yuqori lavozimli rahbarlarni tayinlash kiradi.

Bosh direktor va yuqori lavozimli rahbarlar. Bosh direktor kompaniyaning kundalik faoliyatini boshqarish, direktorlar kengashi tomonidan belgilangan strategiyani amalga oshirish uchun javobgardir. Bosh direktor odatda kompaniyaning samarali ishlashini ta'minlash uchun moliya direktori kabi boshqa yuqori lavozimli rahbarlar bilan yaqin hamkorlik qiladi. Bosh direktor va boshqa yuqori lavozimli rahbarlar direktorlar kengashi oldida mas'uldirlar.

Kengash va boshqaruv o'rtasidagi o'zaro aloqa. Shvetsiyada direktorlar kengashi va boshqaruv jamoasi odatda kompaniya faoliyati va strategiyasini muhokama qilish uchun

muntazam yig'ilishlar o'tkazadi. Direktorlar kengashi boshqaruv jamoasini nazorat qiladi, yo'l-yo'riq ko'rsatadi, boshqaruv jamoasi esa kengashni kompaniya faoliyati to'g'risidagi yangiliklar bilan muntazam ta'minlaydi. Bosh direktor va boshqa yuqori lavozimli rahbarlar ham direktorlar kengashi tomonidan qabul qilingan qarorlar bajarilishi uchun javobgardir. Umuman olganda, Shvetsiyada direktorlar kengashi va boshqaruv jamoasi o'rtasidagi o'zaro munosabatlar shaffoflik va javobgarlikka katta e'tibor berish bilan tavsiflanadi. Direktorlar kengashi boshqaruv jamoasidan mustaqil, kompaniya faoliyati va strategiyasini nazorat qilish uchun aniq vakolatga ega. Boshqaruv jamoasi, o'z navbatida, direktorlar kengashiga hisobot beradi va kengash qarorlarining bajarilishi uchun javobgardir [11].

Shvetsiyada korporativ nazorat organlarining vazifa va funksiyalari. Shvetsiyada korporativ nazorat organlari deganda kompaniyaning amalda mavjud bo'lgan qonunlar, me'yoriy-huquqiy hujjatlar asosida ishlashini ta'minlash uchun mas'ul bo'lgan nazorat qiluvchi organlar tushuniladi. Ushbu nazorat organlari odatda direktorlar kengashi, ichki audit va tashqi auditni o'z ichiga oladi. Mazkur korporativ nazorat organlarining vazifa va rollarini batafsil ko'rib chiqamiz.

Direktorlar kengashi. Shvetsiyada korporativ nazoratda direktorlar kengashi asosiy rol o'ynaydi. Mazkur organ kompaniya boshqaruv faoliyatini nazorat qilish, kompaniyaning amaldagi qonun-qoidalariga rioya qilishini ta'minlash uchun javobgardir. Shuningdek, kengash kompaniyaning risklarni boshqarish tizimini o'rnatadi hamda tizimga muvofiqligini nazorat qiladi.

Ichki audit. Ichki audit kompaniya rahbariyati va direktorlar kengashiga mustaqil maslahat xizmatlari ko'rsatish uchun javobgardir. Ichki audit kompaniyaning ichki nazorati, risklarni boshqarish jarayonlari, amalda mavjud qonunlarga muvofiqligini tekshirish va baholash uchun javobgardir. O'z

navbatida, ichki audit direktorlar kengashiga hisobot beradi, o'z xulosalari bo'yicha muntazam ravishda tavsiyalar ishlab chiqadi.

Tashqi audit. Tashqi audit kompaniya moliyaviy hisobotlarining to'g'riligi va to'liqligi to'g'risida ma'lumot taqdim etuvchi organ hisoblanadi. Tashqi audit odatda yillik umumiy yig'ilishda aksiyadorlar tayinlaydigan tashqi auditorlar firmasi tomonidan amalga oshiriladi. Tashqi auditorlar kompaniyaning moliyaviy hisobotlari ichki nazoratning qonun-qoidalariga muvofiqligini tekshirish uchun javobgardir.

Shvetsiyada dividendlar siyosatini ishlab chiqish. Shvetsiyada dividend siyosati odatda boshqaruv jamoasi bilan maslahatlashgan holda direktorlar kengashi tomonidan ishlab chiqiladi. Dividend siyosati ko'pincha uzoq muddatli qiymat yaratish va moliyaviy barqarorlikni birinchi o'ringa qo'yadi. Dividend siyosati moliyaviy barqarorlikni saqlash va kompaniyaning kelajakdagi o'sishiga sarmoya kiritish uchun zarur bo'lgan resurslarga ega bo'lishini ta'minlash uchun ishlab chiqiladi. Korxonalarda dividend siyosati katta ahamiyatga ega bo'lib, ushbu siyosat korxonaning kapital tuzilmasi, korxonani moliyalashtirish va investitsiya siyosatiga ta'sir ko'rsatadi. Dividend siyosatining asosiy maqsadi mulkdorlar tomonidan foydaning joriy iste'mol qilinishi bilan uni kelajakda korxonaning bozor qiymatini ko'taradigan va strategik rivojlantirishini ta'minlaydigan darajada oshirish o'rtasida maqbul mutanosiblikni o'rnatishdan iborat. Korxonada dividend siyosatining asosiy prinsiplariga dividendlar miqdorini belgilash tartibining oshkoraligi va aksiyalar egalariga dividendni o'z vaqtida to'lash kiradi. Shvetsiya korporatsiyalarida dividend siyosati quyidagi uslubiy talablarga rioya qilgan holda olib boriladi:

1. Umumiy barqarorlikni ta'minlash, aksiyadorlik jamiyatida rahbariyat o'zgarsa ham, dividend siyosatini oqilona yuritishni ta'minlash.

2. Barcha aksiyadorlarning, u xoh majoritar, xoh minoritar aksiyador bo'lsin, manfaat-lari doimo hisobga olinishi.

3. Puxta o'ylangan dividend siyosatini olib borishda e'lon qilingan tamoyillar va qoida-lardan vaqtincha majburiy og'ishlar yuz ber-ganda oshkoralikni ta'minlash.

Umuman olganda, Shvetsiya korporat-siyalarida dividend siyosatini samarali olib borish uchun oshkoralik va halollik shart hamda salohiyatli investorlarga keskin vaziyatlardan samarali loyihalar asosida chiqib keta olishlarini isbotlovchi harakatlarni amalga oshirishini taqdim etish orqali divi-dendlarni qayta moliyalashtirishga jalb etish e'tiborga olinadi [12].

Shvetsiyada korporativ madaniyat, uning mazmuni va maqsadi. Korporativ madaniyat deganda xodimlarning bir-biri va manfaatdor tomonlar bilan o'zaro munosabati hamda o'z ishlariga qanday yondashishla-rini shakllantiradigan qadriyatlar, e'tiqodlar va xatti-harakatlar tushuniladi. Shvetsiya-da korporativ madaniyat korporativ bosh-qaruvning muhim jihati bo'lib, shaffoflik, ishonch va hamkorlik qadriyatlariga asosla-nadi. Kompaniyalar o'z faoliyati davomida barcha manfaatdor tomonlarga ta'sirini hi-sobga olgan holda axloqiy va mas'uliyatli tarzda ishlashi talab etiladi. Bunda kom-paniyalar ekologik, ijtimoiy va boshqaruv masalalariga ustuvor ahamiyat berishlari, ularning faoliyati barqaror bo'lishi va jami-yat farovonligiga hissa qo'shishi kerak. Shvetsiya korporativ madaniyati jamoa va hamkorlikda ishlashga doimiy yondashuvi bilan ajralib turadi. Kompaniyalarda gender tengligi, inson huquqlarini himoya qilish, xodimlar mehnatini qadrlash va muntazam rag'batlantirib borishga alohida e'tibor qa-ratiladi.

Shvetsiyada investitsiyalarning shaffofligi va korporativ boshqaruv samaradorligini ba-holash. Shvetsiyada investitsion shaffoflik va korporativ boshqaruvni o'rnatishda quyidagi usullardan foydalaniladi:

Ma'lumotni oshkor qilish talablari. Shvet-siyada ommaviy kompaniyalar uchun ma'lu-motlarni oshkor qilish bo'yicha qat'iy ta-lablar mavjud bo'lib, ular kompaniyalardan o'zlarining moliyaviy natijalari, korporativ boshqaruv amaliyotlari va ESG siyosatlari haqida shaffof va keng qamrovli ma'lumot-larni taqdim etishlarini talab qiladi. Xususan, "Kompaniyalar to'g'risida"gi Qonunga ko'ra, kompaniyalardan moliyaviy hisobotlar, ish haqi to'g'risidagi ma'lumotlar, mulkchilik tu-zilmasi va kompaniyaning korporativ bosh-qaruv amaliyotini o'z ichiga olgan yillik hiso-botlarni nashr etish talab etiladi.

Direktorlar kengashi. Shvetsiya kompa-niyalarida direktorlar kengashi korpora-tiv boshqaruvda shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Kengash kompaniyaning strategik yo'nalishi, risklarni boshqarish va moliyaviy natijalarni nazorat qilish uchun javobgardir.

Aksiyadorlar ishtiroki. Shvetsiya kompa-niyalari aksiyadorlari kompaniyaning boshqa-ruv jamoasi, direktorlar kengashi bilan ham-korlik qilishlari, shuningdek, kompaniyaning strategik yo'nalishi, korporativ boshqaruv amaliyotiga ta'sir ko'rsatish uchun o'z ovoz berish huquqlaridan foydalanishlari tavsiya etiladi. Xususan, aksiyadorlar muhim qaror-lar qabul qilish, jamiyat ustaviga o'zgartirish-lar kiritish, boshqaruv kengashi a'zolari va auditorlarni tayinlash yuzasidan ovoz berish huquqiga ega.

Korporativ boshqaruv kodekslari. Amal-da mavjud me'yoriy-huquqiy hujjatlarda ko'rsatilgan talablardan tashqari, Shvetsiya korporativ boshqaruvining ilg'or tajribalari bo'yicha kompaniyalarga yo'l-yo'riq ko'rsa-tadigan bir nechta korporativ boshqaruv ko-dekslari ishlab chiqilgan bo'lib, ular korpo-rativ boshqaruvda shaffoflik va javobgarlikni ta'minlashga yordam beradi. Ushbu kodeks-lar kengash tarkibi, mehnatga haq to'lash si-yosati, risklarni boshqarish kabi masalalar bo'yicha tavsiyalar beradi. Umuman olgan-da, Shvetsiyada shaffoflik, hisobdorlik va

mas'uliyatli biznes amaliyotiga urg'u beradigan investitsiyalar shaffofligi va korporativ boshqaruv uchun kuchli asos yaratilgan.

Shvetsiyada korporativ firibgarlik riski: oldini olish va unga qarshi kurashish. Korporativ firibgarlik korxona, uning manfaatdor tomonlari, jumladan, investorlar, xodimlar va mijozlarga faqatgina salbiy ta'sir ko'rsatishini bilgan shved kompaniyalari uning oldini olish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshiradi:

Axloqiy va ijtimoiy xulq-atvor madaniyatini shakllantirish. Korporativ firibgarlikning oldini olishning eng samarali usullaridan biri – tashkilotda axloqiy va ijtimoiy xulq-atvor madaniyatini o'rnatishdir. Bunga axloqiy va ijtimoiy xulq-atvorni targ'ib qilish, mazkur mavzuda turli treninglar o'tkazish va xodimlarni har qanday shubhali faoliyat haqida xabar berishga undash orqali erishish mumkin.

Risklarni muntazam ravishda baholashni o'tkazish. Muntazam ravishda xavflarni baholashni o'tkazish tashkilot ichidagi riskning potensial rivojlanish sohalarini aniqlash uchun muhim ahamiyatga ega. Bu firibgarlikning oldini olish uchun tegishli nazorat strategiyalarini ishlab chiqishda yordam berishi mumkin.

Ichki nazoratni amalga oshirish. Vazifalarni taqsimlash, ikki tomonlama nazorat tartib-qoidolari, majburiy ta'til siyosati kabi ichki nazoratni amalga oshirish firibgarlik faoliyati imkoniyatlarini cheklash orqali firibgarlikning oldini olishga yordam beradi.

Ma'lumotni tekshirish. Xodimlar, tovar yetkazib beruvchilar va boshqa biznes hamkorlar haqida ma'lumot tekshiruvini o'tkazish firibgarlik xavfini muammoga aylanishidan oldin aniqlashga yordam beradi.

Moliyaviy operatsiyalarni kuzatib borish. Debitorlik va kreditorlik qarzlari, ish haqi kabi moliyaviy operatsiyalarni monitoring qilish firibgarlik faoliyatini aniqlashga ko'maklashadi. Buni firibgarlikni aniqlash-

ning avtomatlashtirilgan vositalari va muntazam tekshiruvlar yordamida amalga oshirish mumkin.

Shubhali faoliyat haqida xabar berish. Xodimlarni har qanday shubhali faoliyat haqida xabar berishga undash firibgarlikni aniqlash va oldini olishga yordam beradi. Buni anonim ishonch telefonlari yoki boshqa hisobot mexanizmlaridan foydalanish orqali amalga oshirish mumkin.

Tashqi auditorlarni jalb qilish. Muntazam audit o'tkazish uchun tashqi auditorlarni jalb qilish firibgarlikni aniqlash va tegishli qonun-qoidalariga rioya qilishni ta'minlashga yordam beradi. Bunga qo'shimcha ravishda korporativ firibgarlikka qarshi kurashish uchun mustahkam huquqiy bazaga ega bo'lish juda muhimdir. Masalan, Shvetsiya kompaniyalari to'g'risidagi qonun boshqaruv kengashi a'zolari, rahbariyatining firibgarlik faoliyati uchun javobgarligini ko'rib chiqadigan qoidalarni ham o'z ichiga oladi [13].

Umuman olganda, Shvetsiyada korporativ firibgarlikning oldini olish, unga qarshi kurashish korxonalar va boshqa manfaatdor tomonlar o'rtasida hamkorlikda harakat qilishni talab qiladi. Bu esa barchaga foyda keltiradigan yanada shaffof va barqaror biznes muhitini yaratishga imkon beradi.

Tadqiqot natijalari tahlili

Korporativ boshqaruv shunday tushunchaki, u o'zida menejerlar, direktorlar kengashi, aksiyadorlar va kompaniyani boshqarish bo'yicha manfaatdor bo'lgan shaxslar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar tizimini ifoda etadi. Bunday tizim nafaqat ta'sischi daromadi, balki kompaniyaning kelgusi investitsiyalariga ham ta'sir ko'rsatadi.

Yuqorida keltirilgan korporativ boshqaruvning oilaviy modeli dunyoning barcha davlatlari kabi Shvetsiyada ham keng tarqalgani bilan ajralib turadi. Bunda korporatsiyani boshqarish bir oila a'zolari tomonidan amalga oshiriladi. Korporatsiya kapitali oilaviy kanallar bo'yicha jamlanadi, taqsimlanadi hamda korporatsiya biznesi va moli-

yaviy resurslari harakati ustidan nazorat to'liq oilaga tegishli bo'ladi. Shvetsiyadagi Valenberglar sulolasi bunga misol bo'la oladi.

Ayrim hollarda oilaviy biznesga investorlar jalb etilishi mumkin, biroq ular korporativ boshqaruvda ko'p ovozga ega bo'lmaydi. Bunday aksiyalar birjaga savdoga qo'yilishi orqali ham emissiya qilinishi mumkin. Agar aksiyadorlik jamiyatining barcha aksiyalari bir ovoz beruvchiga tegishli bo'lsa, u holda oilaga tegishli aksiyalar qo'shimcha afzalliklar taqdim etadi (masalan, direktorlar kengashi a'zolarini tanlashda istisno tariqasidagi huquqlar). Bunday vosita aksiyadorlik jamiyati faoliyatini yirik aksiyalar paketiga ega bo'lmagan holda ham nazorat qilish imkonini beradi. Ayrim tadqiqotchilarning fikricha, oilaviy kompaniyalar kapitalni jamlashning eskirgan usuli sifatida o'zini namoyon etadi va biznesni yuritishning samarali shakli hisoblanmaydi. Lekin statistik ma'lumotlarning guvohlik berishicha, sanoati rivojlangan mamlakatlarda YIMning 45 %dan 75 %gacha qismi aynan oilaviy kompaniyalar hissasiga to'g'ri keladi. Bundan tashqari, oilaviy kompaniyalar ko'p sonli mulkdorlari bo'lgan kompaniyalar bilan solishtirganda, birmuncha uzoq vaqt faoliyat ko'rsatadi [14].

Olib borilgan tadqiqotlar asosida ushbu modelning qo'llanishidagi afzallik va kamchiliklar bo'yicha solishtirma tahlillar amalga oshirildi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jahon amaliyotida korporativ boshqaruvning mavjud to'rt modeli boshqalari oldida ajralib turuvchi ustuvorlikka ega emas, qolaversa, hech birini universallikka ega deb ham bo'lmaydi. Aksincha, oxirgi o'n yillikdagi vaziyat jahondagi barcha yetakchi davlatlar uchun korporativ boshqaruvning turli xil tizimlari qorishib borishi xos ekanligini ko'rsatmoqda.

Shu bilan birga, korxonalarda korporativ boshqaruvning samarali tashkil etilishi na faqat ular faoliyatining rivojlanishi, balki pul oqimlari hajmi va harakatini yanada ko'pay-

tirish, investitsiya loyihasiga kiritiladigan kapital qiymatini pasaytirish orqali qo'shimcha qiymat o'sishini ta'minlash bilan birga, milliy iqtisodiyotning rivojlanishi, xalqaro integratsiyasi va raqobatbardoshligini oshirishga ham o'z ta'sirini ko'rsatadi [15].

Bu esa korxonalarda korporativ boshqaruvning ilg'or tajribalarini tatbiq etishga bo'lgan ehtiyojini yanada oshiradi. Mamlakatimizda korporativ boshqaruv bo'yicha muayyan tajribalar to'planganligi, amaliyot uchun zarur sharoitlar yaratilganligi bu boradagi ilg'or xorij tajribalarini tatbiq etish uchun zarur elementlar mavjud ekanligidan dalolat beradi.

Xulosalar

Yurtimizda kechayotgan xususiylashtirish jarayonini jadallashtirish, iqtisodiyot tarmoqlariga jalb qilinayotgan to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni ko'paytirish, aksiyadorlik jamiyatlari boshqaruvi samaradorligini tubdan yaxshilash, strategik investorlar uchun ularning ochiqqligi va jozibadorligini ta'minlash, zamonaviy korporativ boshqaruv uslublarini joriy qilishda ilg'or xalqaro tajribani amalda qo'llash, o'z navbatida, O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlaydigan ko'plab korxonalar faoliyatiga yangi turtki beradi.

Jahon amaliyoti shundan dalolat bermoqdaki, korporativ boshqarish mexanizmlari davlatning tartibga soluvchi organlari, sud organlari, ishbilarmon doiralarning o'zlari tomonidan ishlab chiqilgan ma'lum bir qoidalar, me'yorlar doirasida faoliyat ko'rsatadi. Ushbu qoidalar, me'yorlar va andozalar yig'indisi korporativ boshqaruvning institutsional asosini tashkil qiladi. Uning asosiy elementlarini quyidagicha ajratish mumkin: qonuniy huquqlar me'yorlari va qoidalari; ixtiyoriy ravishda qabul qilingan korporativ boshqaruv andozalari haqidagi kelishuvlar va uning kompaniyalar darajasida amalga oshirilishini tartibga soluvchi me'yorlar; biznesni yuritishning umumiy qabul qilingan amaliyoti va madaniyati.

REFERENCES

1. Tricker B. Korporativnoye upravleniye: printsipy, politika i parktika [Corporate Governance: Principles, Policies and Practices]. Oxford University Press, 2015.
2. Khessel M. Korporativnoye uparvleniye [Corporate Governance]. Moscow, 1996.
3. Zaynutdinov Sh.N. Korporativ boshqaruv asoslari [Basics of corporate management]. Tashkent, 2006, 47 p.
4. Azimova D.M. Aktualnyye tendentsii razvitiya upravleniya personalom v nyneshnykh realiyakh [Current trends in the development of personnel management in the current realities]. *Society and Innovation*, 2023, p. 353.
5. Ashurov Z.A., Jalilov F.A., Urinov B.N. Zamonaviy korporativ boshqaruv (xorijiy tajriba) [Modern corporate management (foreign experience)]. Tashkent, Iqtisodiyot Publ., 2021, 195 p.
6. Suyunov D. Korporativ boshqaruv mexanizmi: muammo va yechimlar [Mechanism of corporate governance: problems and solutions]. Tashkent, Moliya Publ., 2008, 204 p.
7. Bocharov V.V. Korporativnyye finansy [Corporate Finance]. St. Petersburg, 2017, 272 p.
8. Xodiyev B.Y. Korporativ boshqarish [Corporate management]. Tashkent, Iqtisodiyot Publ., 2010, 257 p.
9. Swedish Corporate Governance Code. 2020, January1.
10. Daum J.H. How corporate governance changed from 1986 to 2010. Bloomberg Business Week, 2010.
11. Bready R.A., Vyers S.C., Allen F. Principles of Corporate Finance, 11th Global Ed. 134 p.
12. Dementyeva A.G. Modeli korporativnogo upravleniya: opyt zarubezhnykh stran i Rossii [Corporate Governance Models: Experience of Foreign Countries and Russia]. *Law and Administration, XXI Century*, 2008, no. 8.
13. Ashurov D. Reforming corporate governance in Uzbekistan in line with the global principles. *SAARJ, Journal on Banking & Insurance Research*, 2017, no. 6 (1), pp. 44–55.
14. Gulyamov S.S. Zadachi sovershenstvovaniya sistemnogo korporativnogo upravleniya v Uzbekistane [Tasks of improving systemic corporate governance in Uzbekistan]. Corporate governance in Uzbekistan. Proceedings of the scientific-practical conference. Tashkent, 2004, pp. 143–145.
15. Urinov B.N., Kenjayeva U.F. Korporativ boshqaruvning ilg'or amaliyoti va modellari [Advanced practices and models of corporate governance]. *Economy and Education*, Tashkent, 2022, no. 3.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2023-YIL 4-SON

VOLUME 3 / ISSUE 4 / 2023

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.3.4.

BOSH MUHARRIR:

Xodjayev Baxshillo Kamolovich

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, y. f. d., dotsent

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ikrom Ergashev

Ilmiy boshqarma boshlig'i, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Mas'ul muharrir: N. Ramazonov

Muharrirlar: Sh. Jahonov, Y. Mahmudov, Y. Yarmolik,
F. Muhammadiyeva, E. Mustafojev

Musahhih: M. Patillayeva

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Veb-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387.

Jurnal 28.08.2023-yilda tipografiyaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4. Shartli 18,83 b.t. Adadi: 100.

Buyurtma raqami: 49.

TDYU tipografiyasida chop etildi.